

In de tunnel

„Een tunnel met enig licht”, zo karakteriseerde de directeur van het Centraal Planbureau, prof. dr. C. A. van den Beld, de toestand van de Nederlandse economie tijdens de presentatie van het *Centraal Economisch Plan 1983*. De tunnel is de nog steeds voortdurende laagconjunctuur met stagnerende groei en steeds hoger oplopende werkloosheid; de lichtpuntjes worden gevormd door de lage inflatie, de lage rente en het internationale conjunctuurherstel dat zich — nog zeer aarzelend — begint af te tekenen. Als alles meezit, kan in 1984 de economische groei in de wereld weer wat aantrekken (de OECD verwacht voor volgend jaar een groei van 3%), waarmee ook voor ons land de kansen toenemen om wat dichterbij de uitgang van de tunnel te komen. Vóór die tijd hoeven we daar niet op te rekenen en is het enige verstandige dat we kunnen doen, proberen een zo gunstig mogelijke uitgangpositie te creëren voor economisch herstel.

Voor het internationale economische herstel wordt nu volledig op de werking van marktkrachten vertrouwd. Zelfs de OECD, vanouds een keynesiaans georiënteerde organisatie, durft geen internationaal gecoördineerd stimuleringsbeleid meer te bepleiten. Gevreest wordt dat een economische injectie de inflatieverwachtingen weer zou aanwakkeren waardoor de duurzaamheid van het herstel zou worden ondergraven. Bovendien vormen de begrotingstekorten in de meeste landen een belemmering voor expansief beleid. Japan en West-Duitsland, die na de eerste oliecrisis met succes de rol van „locomotief” in de wereldeconomie vervulden, hebben te kennen gegeven onder de huidige omstandigheden in het geheel geen voortrekkersrol voor hun economieën te zien weggelegd, en ook in de Verenigde Staten blijft het beleid gericht op het verminderen van de inflatie en het beperken van de begrotingstekorten. In het internationale economische klimaat van dit moment is de teneur dat de overheid zich maar beter zo weinig mogelijk met de vraagkant van de economie kan bemoeien omdat van het overheidsoptreden valse signalen uitgaan en er verkeerde verwachtingen worden gewekt die de werking van de markt verstoren en aldus duurzaam economisch herstel belemmeren.

In een situatie waarin de landen die in de wereldeconomie de toon aangeven, internationale stimulering afwijzen, valt er voor de kleinere economieën op dit gebied ook niet veel te doen. Frankrijk heeft het op zijn eentje geprobeerd, maar moest daar al heel snel van terugkomen en zag zich uiteindelijk zelfs genoodzaakt te vluchten in maatregelen als beperking van het reisverkeer om de deviezenexport te beteugelen. Een dergelijke zigzagbeweging is uiteraard ook niet bevorderlijk voor het vertrouwen in de economie. In ons land heeft de president van De Nederlandsche Bank onlangs in het *Jaarverslag 1982* nog eens nadrukkelijk gesteld dat voor de discussie over een stimulerend beleid ten koste van een groter overheidsstekort „geen begrip (kan) worden opgebracht”. En CPB-directeur Van den Beld heeft vanwege de „geringe bereidheid van landen om wat te doen” ook maar afgezien van zijn voornemen om in het *Centraal Economisch Plan 1983* een passage over de gunstige invloed van een internationale aanpak op te nemen 1).

Blijkbaar zit er dus niet veel anders op dan in lijdzaamheid toe te zien hoe de inkomens blijven dalen, de bestedingen blijven inzakken en de werkloosheid blijft oplopen. Zelfs arbeidstijdverkorting als middel om de last van de werkloosheid te verdelen wordt in het Verslag van de president van

De Nederlandsche Bank afgewezen omdat het inleveren van loon ten behoeve van arbeidstijdverkorting ten koste zou kunnen gaan van het inleveren ten behoeve van rendementsherstel. Maar ook wie een minder afwijzend standpunt inneemt, moet erkennen dat arbeidstijdverkorting een volstrekt ontoereikend middel is om de explosieve groei van de werkloosheid te keren. In het *Centraal Economisch Plan 1983* wordt — met de natte vinger — geschat dat de arbeidstijdverkorting dit jaar ca. 25.000 extra banen zal kunnen opleveren, maar dat zinkt in het niet tegenover het verlies aan werkgelegenheid in de industrie en de dienstensector, dat op 80.000 arbeidsjaren wordt geraamd, en de toename van het arbeidsaanbod met ca. 75.000 baanzoekers.

Het enige dat dan overblijft is hoop. Hoop omdat er enig licht gloort aan het eind van de tunnel. Het vertrouwen dat de economie kan verbeteren, is gebaseerd op de lage inflatie en de lage rente en — daarmee samenhangend — een gunstige internationale concurrentiepositie. De recente stijging van de rente in ons land hoeft in dat beeld geen verandering te brengen, want moet als een tijdelijk verschijnsel worden gezien dat wordt veroorzaakt door de koersaanpassingen binnen het EMS. Het is duidelijk dat de lage rente voor het bedrijfsleven van groot belang is. Een structurele daling van de kapitaalmarktrente met 1% betekent voor het bedrijfsleven op termijn een lastenverlichting van f. 1,4 mrd., zo wordt door De Nederlandsche Bank becijferd. Een hoopgevend teken is ook de snel groeiende belangstelling van Japanse bedrijven voor investeringen in Nederland — een internationaal blijk van erkenning van het gunstige investeringsklimaat in ons land.

Toch loopt het met die investeringen nog niet hard. Het is natuurlijk positief dat het investeringsvolume van bedrijven in 1983 voor het eerst sinds drie jaar weer stijgt, maar een toename van 3% is zeker niet overweldigend. Er moet rekening mee worden gehouden dat herstel van de rendementen in veel sectoren pas na verbetering van de balansverhoudingen kan leiden tot investeren en arbeidsplaatsen scheppen; een proces dat jaren vergt. De uitgangssituatie is in veel bedrijven zeer slecht. De helft van het aantal arbeidsplaatsen in de industrie is gelokaliseerd bij verliesgevende bedrijven. De benauwende vraag is hoeveel er daarvan nog zullen afvallen voordat het getij keert. In 1983 wordt in elk geval nog geen verbetering van de rendementen verwacht. Vooral de sectoren die afhankelijk zijn van de binnenlandse vraag, zoals de dienstensector en de bouwnijverheid, zullen vanwege de negatieve invloed van de voortgaande inkomensmatiging en de ombuigingen in de collectieve sector nog verder onder druk komen te staan.

Dat is het beeld voor de korte termijn dat uit het *Jaarverslag 1982* van De Nederlandsche Bank en het *Centraal Economisch Plan 1983* naar voren komt: bezuinigen en matigen zonder een stap vooruit te komen, in afwachting van een internationaal economisch herstel dat vooral in de VS en West-Duitsland van de grond moet komen. Om ons uit de tunnel te bevrijden.

L. van der Geest

1) Blijkens een interview in *Het Financieele Dagblad* van 5 mei 1983.